

Innspill til ny kulturmiljølov – Agder fylkeskommune

a) Reglene om vern av kulturmiljø

I dagens lovverk er det mange ulike fredningstyper, listerføringer, verneklasser, KULA, NB, SEFRAK osv. Det vil være en fordel med et likere system, som sikrer variasjonen i enkeltminnene og sikrer at man kan tilpasse fredningsforskriften etter behovet.

En annen utfordring er det store spriket mellom sterkt vern gjennom fredning og langt svakere vern via hensynssoner/pbl.

Årstallene for automatisk fredning i dagens kulturminnelov er unaturlige og skaper et kunstig skille mellom arkeologi og nyere tid. For å vurdere fredningsbestemmelsene på en fornuftig måte må verdien til forskjellige kulturminnene defineres. Er verdien av en gravhaug så stor at den skal være automatisk fredet? Er verdien av et stolpehull så liten at det ikke bør være automatisk fredet? Kulturminner som har stor verdi må fortsatt være automatisk fredet, mens mindre viktige kulturminner ikke skal være det. Fredningen må være avhengig av verdi og ikke alder.

Flytende kulturminner. Hvem har ansvar når båten seiler til nytt sted? Hjemmehavn. Det frivillige vernet er lite regulert. Rettsregelen for utførsel av gjenstander bør være mer presise. Det må også vurderes hvilke verneregler som skal gjelde andre typer løse kulturminner. Herunder bør en også se på muligheten for å sikre større grad av gjenbruk av bygningsdeler.

Meldeplikten etter kml § 25 fungerer dårlig, tapet av kulturminner er allikevel stort. Det juridiske vernet er avhengig av kommunal forvaltning. Meldeplikten gi bedre sikkerhet for at tapet ikke øker, det bør også vurderes å innføre meldeplikt for andre typer kulturminner som har et svakt vern, eks krigshistorisk landskap/krigens kulturminner. Bestemmelsen bør ses i sammenheng med at spørsmål om riving kan være en konsekvens av spekulativt forfall.

b) Regler om visse typer kulturminner og kulturmiljø

SKE: behov for sterkere vern av verneklasse 2. Utfordring av eierskapet endrer seg, bør SKE fredes etter samme § som andre kulturminner? Opprydding forvaltning av kirke som er uoversiktlig og fragmentert. Vurdere om førstelinjeansvaret også her bør ligge med resten av førstelinjeansvaret regionalt. NIKU sin rolle bør sees på. Sikre lovhjemmel som ivaretar minoriteters kulturminner.

c) Forholdet til plan- og bygningslova

Pbl. er viktig for vern av kulturmiljø, men praksisen for dispensasjoner er lite effektiv og tidkrevende.

I dag kan vi ikke foreta arkeologisk registrering uten tillatelse fra grunneier. Kommunen kan ikke vedta planen før de arkeologiske registreringene er utført. Kommunen kan ikke ekspropriere eiendommen før de har en godkjent reguleringsplan. Kommunenes planer stoppes opp fordi den arkeologiske registreringen ikke er utført. Løsning: Utsatt arkeologisk registrering.

Krav om arkeologisk registrering av dyrka mark i reguleringsplaner, selv om

områdene ikke skal bygges ut (uforandret bruk). Det er kostbart for kommunene, kulturminner under pløyelaget forstyrres/slites ned av registreringen. Konsekvensen er ofte at kommunene tar bort områder med dyrka mark, for å slippe kostnadene til registrering. Kravet om arkeologisk registrering får en utilsiktet virkning; at planområdene krympes. Eller oppfyllelse av § 9 hvor forvaltningen tvinges til å grave opp dyrka mark som det ikke skal gjøres noe med kun for å avklare kulturminneinteresser. Se på muligheter for å ikke gjøre dette, men samtidig oppfylle undersøkelsesplikten og samtidig sikre at man kan komme inn igjen uansett hvilke tiltak som planlegges.

d) Kunnskap, kunnskapsutvikling og formidling

Behov for mulighet til å sikre kunnskapsinnhenting for nyere tids kulturminner, jmf §9 arkeologi, utover KU via Pbl. Må være regional forvaltning som er bestiller og sikrer kvalitet.

f) Forurensar betaler-prinsippet

Prinsippet må beholdes, og bør også vurderes opp mot andre kulturminner. Skillet mellom mindre og større private tiltak, i forhold til betaling, fungerer i utgangspunktet godt. Midler over statsbudsjettet til mindre private tiltak bør vurderes overført direkte til fylkeskommunene som prioriterer bruk. Mindre private tiltak. Bør videreføres. Men, fylkeskommunen dekker i dag utgifter til mindre private tiltak. Staten bør overføre midler fra statsbudsjettet kap. 1429 post 70, direkte til fylkeskommunene. Fylkeskommunen får myndighet til å registrere, grave ut og frigi fredete kulturminner i slike saker. Ordningen med sektoravgift bør også vurderes.

g) Omsynet til naturmangfold

Bærekraft bør ligge til grunn for også i kulturmiljøforvaltningen, større mulighet til å stille krav om vurderinger.

h) Immateriell kulturarv

Må sees i sammenheng med materiell kulturarv, særlig i forhold til tradisjonshåndverk som er en forutsetning for å ta vare på kulturarven.

i) Finnerlønn og private søk etter kulturminne

Private søk etter kulturminner med metalldetektor bør reguleres på en annen måte i dag, for eksempel kan søkersertifikat eller tids og stedsbegrenset løyve til søking være en vei å gå. Det er et problem med personer som søker uten å spørre grunneier om tillatelse, og som også søker på automatisk fredede kulturminner.

Behandling av metallsøkerfunn er svært ressurskrevende (tid og penger) for forvaltningen, det kreves spesialkunnskap om gjenstander, oppbevaring, etterregistrering av funnsted som må gjøres innen forvaltningens eget budsjett. Står den ressursbruken forvaltningen og museene bruker på funnene i stil med det kunnskapspotensialet funnene har? Får vi ny viten?

j) Kulturmiljøforvaltninga – organisering og myndighet

Ny lov må støtte opp om oppgavene som ble overført med regionreformen, samla førstelinjeansvar. Vurdere rollefordeling mellom fylkeskommune, landsdelsmuseum og NIKU – skaper lite effektiv saksbehandling i enkelte saker.

Kulturminnevernmyndigheten er etter ansvarsforskiften delt mellom landsdelsmuseum, fylkeskommune og Riksantikvaren. Dette medfører økt byråkrati. Saksbehandlingstiden av søknader etter kulturminneloven § 8 tar lengre tid i dag, enn i 2019. Fylkeskommunene må får utvidet myndighet til å fatte vedtak etter kml. § 8, uten høring til landsdelsmuseene.

k) Utførsel, innførsel og tilbakelevering av kulturgjenstander

l) Ulovlighetsoppfølging, sanksjoner m.m

Det bør gå tydelig frem av lovtekst samt forarbeider hva som er prosedyre ved ulovlighetsoppfølging, bla om det kreves kjennelse fra namsretten eller samtykke fra Ra (kml § 17). Primært bør forhold knyttet til ulovlighetsoppfølging praktiseres av kulturmiljøforvaltningen uten tillatelser fra andre parter pga. kulturminner ikke fornybare ressurser og må handles raskt.

Innføre hjemmel til stoppordre ved mistanke om ulovlig igangsatte tiltak. Saksbehandlingsregler for dette må være enkle og lite ressurskrevende da kulturmiljøer er ikke fornybare ressurser og det derfor må være adgang til å stoppe et tiltak raskt.

Gjennom vårt arbeid ser vi ofte at det er gjennomført vesentlige endringer av fredede interiører uten at dette er omsøkt. Dette skyldes ofte manglende kunnskap om hva en interiørfredning innebærer. I flere tilfeller ser vi også at eier oppfatter dette som privat sfære og bevissthet om at endringer ikke vil oppdages før det er for sent. I dag vil undersøkelse av fredede kulturminner avhenge av eiers samarbeid/tillatelse eller en kjennelse fra namsretten. Dette står ikke i sammenheng med at kulturmiljøer ikke er fornybare ressurser og at selv små inngrep kan medføre tap av store verdier. Det bør utredes for ulike verktøy som sikrer dette.

Må gå eksplisitt frem av lovtekst hva som er eier/bruker sine plikter. Kml § 17 første ledd gir kulturmiljøforvaltningen hjemmel til å pålegge vedlikehold av byggverk, ligger det her implisitt at eier har et ansvar for vedlikehold av byggverket, men dette burde vært tydeligere. Dette ville skapt mer forutsigbarhet for alle parter samt hindret tap av kulturminneverdier. I § 17 bør det vurderes om ordet «byggverk» er dekkende nok slik at bestemmelsen kan brukes på alle fredete kulturminner.

Generelt:

Man bør være bevisst på benevnelser som ekskluderer; Eks. kml §§ 16 og 17 «byggverk og anlegg» som kan tolkes til å ikke gjelde kulturmiljøer. ; Eks. ordet bygninger i stedet for byggverk, og byggverk i stedet for kulturmiljøer

Lovteksten bør struktureres slik at det ikke er behov for henvisninger til andre bestemmelser i like stor grad som i kml.? Eks. kml § 22a

Utilbørlig skjemmende paragraf for nyere tids kulturmiljøer/kulturminner.
Fellesbestemmelse for alle fredete kulturmiljøer?

Gjøre lovteksten mer allment forståelig. Deriblant forståelig for eiere og forvaltere av fredede kulturmiljøer. Eks. på vanskelige begreper: utilbørlig skjemmende og særlig tilfelle. Kriteriene for å gi dispensasjon for tiltak på nyere tids kulturminner; «særlige

tilfelle» og «ikke vesentlige inngrep» i kml bør opprettholdes. Disse ivaretar både samfunnsmessige interesser og det fredete kulturminnet/kulturmiljøet. Men kan vurderes annen begrepsbruk: Særlig tilfelle ville blitt mer forståelig om det ble endret til særlige grunner.

Sikre at nyere påheng eks. grøntanlegg blir en mer integrert del av loven.

Hva som er ment med bestemmelsene bør gå eksplisitt frem av lovtekst, og ikke være avhengig av kjennskap til forarbeider og forvaltningspraksis. Eks. Hva er vanlig vedlikehold, vesentlig inngrep og særlig tilfelle. Bør gå eksplisitt frem av lovtekst at lovens bestemmelser gjelder kulturmiljøer av nasjonal verdi. Innføres flere definisjoner av begreper jf. kml § 2.

Enklere prosedyre for å utvide omfang av fredning, særlig på eldre fredninger der omgivelser ikke ble tatt med i fredningsområdet jf. utvikling om å tenke mer kulturmiljø.